

▲ Rákosina ve staré těžební kaolíně u Podlesí.

Druhá lokalita přesličky různobarvé v Karlovarském kraji aneb kam zabloudí pouze přírodovědci

Přemysl Tájek, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les

Časy, kdy přesličky vévodily pozemské flóře, jsou nenávratně pryč. Z asi 10 000 druhů přesliček žijících na Zemi v prvohorách se jejich počet zredukoval na dnešních asi 30, z nichž pak 9 můžeme najít i v české přírodě. Snížila se nejen jejich druhová početnost, ale i rozmanitost jejich vzrůstu, jak dokládají třeba fosilní kmeny stromových přesliček v uhelných slojích. Největším žijícím druhem je tak přeslička obří, kterou jsem měl to štěstí spatřit v tropických lesích jihoamerické Kolumbie (uznávám, 5 metrů je v porovnání s dávnými předky “chabých”, pro současníka ale přesto úchvatných). I v Čechách se však můžete setkat s druhem přesahujícím svým vzrůstem průměrného dospělého člověka – přesličkou největší. Přestože byla nedávno tato přeslička nalezena i těsně za hranicemi Karlovarského kraje, pro Západočecha jde stále o exotickou rostlinu, se kterou se může častěji setkat až na Děčínsku či v Českém ráji.

Navnadění úvodem o přesličkových lesích, očekáváte jistě přinejmenším návod, kam se za svými humny vydat do porostů obřích přesliček (nejlépe

s mačetou). Pokud ano, patrně vás trochu zklamu. Chtěl bych vám totiž vyprávět o přesličce, která je naopak vzrůstem nejmenší. Útěchou vám však budí skutečnost, že jde o druh v České republice zároveň nejzácnější. A koneckonců, k tomu, abyste ji mohli spatřit, přijde mačeta vlastně docela vhod.

Přeslička různobarvá (*Equisetum variegatum*) byla donedávna z území Karlovarského kraje známa z jediné lokality – z bývalého odkaliště Velkého cínového dolu mezi Přebuzí a Jelením v Krušných horách (od roku 2012 je plocha součástí národní přírodní rezervace Rolavská vrchoviště). Lokalita na „Cíňáku“ je známa již od 80. let 20. století a roste na ní několik desítek rostlin.

Shovívavý čtenář tak jistě pochopí mé nadšené pobíhání mezi tisíci či miliony výtrusnicových klasů přesličky různobarvé, mezi kterými jsem loni nečekaně stanul kousek od Podlesí u Karlových Varů. V rámci objektivy je však na tomto místě vhodné poznamenat, že nadšení přírodovědců nemusí „laik“ vždy ocenit či sdílet. Inu, jak jsem již předeslal – přeslička dosahuje výšky kolem 20 cm

- ▲ Biotop přesličky různobarvé.
- ◄ Detail výtrusnicového klasu s typickým zašpičatě-lym vrcholem. Všechny fotografie Přemysl Tájek.

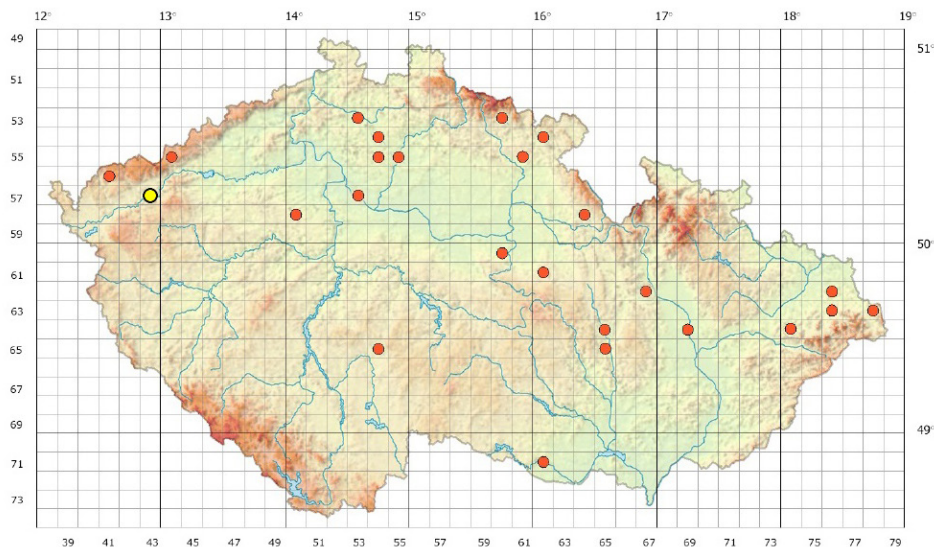
a jak dobře se „pobíhá“ v rákosu s příměsí vrbových křovin posudte sami na přiloženém snímku biotopu. Každopádně, pro mě to byl botanický zážitek srovnatelný s nálezem tropické přesličky obří.

Jak mohla tak velká populace vzácného druhu unikat pozornosti? Nejsou to ani tak malé rozměry rostliny, na ty bývá cvičené botanické oko zvyklé. Hlavním důvodem je spíše nedostupnost místa, na kterém se přeslička vyskytuje. Roste totiž uprostřed husté rákosiny v bývalé těžebně

kaolínu. Rákosina je obklopena obtížně přístupnými porosty náletových bříz a vrb a po značnou část roku je před zřídavým okem chráněna i prstencem stojaté vody. Ta sice stěží dosahuje po kotníky, ale ve spojení s mazlavým kaolínem spolehlivě odradí i zarputilejší badatele. Patrně by odradila i mě, kdybych se zde nesnažil pořídit fotografii do připravované publikace Oboživelníci a plazí Karlovarského kraje. Plocha staré těžebny s řadou sníženin zaplněných vodou je totiž významnou lokalitou z pohledu ochrany oboživelníků a plazů (Matějů et al. 2014).

Dalším důvodem, proč zde přeslička unikala pozornosti, je skutečnost, že rákosiny nebývají domovem příliš velkého počtu vzácných rostlin a neteší se tedy přílišnému zájmu botaniků. Ve stínu pod konkurenčně silným rákosem totiž dokáže přežít jen málo dalších druhů rostlin. Na zamokřeném kaolínovém substrátu u Podlesí jsou však místa, která rákos nedokáže zcela opanovat. Rozvolněné rákosiny zde poskytují bylinnému patru dostatek světla a staly se tak útočištěm světlomilné přesličky různobarvé.

Každá z našich přesliček dává přednost jiným stanovištím – mokřadním loukám, okrajům rybníků, stinným lesním zákoutím nebo písčinám a železničním náspům. Přírozenými stanovišti přesličky různobarvé jsou slatinné louky, prameniště

© AOPK ČR 2015, mapový podklad MŽP

▲ Rozšíření přesličky různobarvé v ČR podle Nálezové databáze AOPK ČR. Zobrazeny jsou pouze údaje zaznamenané v posledních 20 letech, tj. od roku 1995.

či vlhké písčiny. Uplatňuje se také jako pionýrská rostlina při osidlování šterkových nebo písčitých říčních náplavů (Hrouda 1997). V poslední době přibývá v Čechách i lokalit na stanovištích pozmeněných lidskou činností. Lokalita u Podlesí je typickým příkladem takového sekundárního stanoviště, stejně jako obě další nejbližší známé lokality (Velký cínový důl u Přebuzi a odkaliště Orpus u Kovářské v ústecké části Krušných hor). A jak vlastně přesličku různobarvou poznáme? Spolu s dalšími dvěma druhy našich přesliček bývá někdy řazena do samostatného rodu cídivka (proto ji v některé literatuře můžete najít pod jménem cídivka různobarvá). Cídivky od “pravých” přesliček poznáme snadno – mají špičatý výtrusnicový klas. Oproti ostatním dvěma druhům našich cídivek se pak přeslička (cídivka) různobarvá odlišuje zvonkovitě rozšířenými lodyžními pochvami se širokým světým okrajem a absencí větvených lodyh. Lodyha bývá jen 1–3 mm široká a střední dutina zabírá polovinu jejího průměru. Přestože je lokalita u Podlesí velmi početná a přeslička různobarvá zde vytváří místy až souvislé porosty na ploše o velikosti kolem 1 hektaru,

její další osud na Karlovarsku je nejistý. Pomíne-li možnost obnovení těžby kaolínu na lokalitě, hrozí stanovišti především zarůstání konkurenčně silnějšími druhy rostlin, zvláště pak náletovými dřevinami. Lokalita by proto měla být pravidelně sledována a v případě nutnosti pak vyřezány nálety nebo vykoseny části rákosin. Pohled do minulosti, a snad tedy i do budoucna, je v tomto ohledu poměrně optimistický – na leteckých snímcích z roku 2003 vypadá lokalita v podstatě stejně jako dnes.

A poučení na závěr? Neházejte předem flintu do rákosu a zkuste se při poznávání naší přírody probít vždy o pár kroků dál, než je vám příjemné. Často se tam totiž ukrývá nejedno zajímavé překvapení. ■

Literatura:

Hrouda L. (1997): *Equisetaceae* DC. – přesličkovité. In: Hejný S. et Slavík B. [eds.] (1997): Květena České republiky. 1. Academia, Praha, 557 pp.

Matějíč J., Zavadil V., Tájek P., Musilová R. et Melichar V. (2014): Obojživelníci a plazi Karlovarského kraje. Karlovarský kraj, Karlovy Vary, 135 pp.